...ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

...урят-Монголой ҮНЭН

...КП(б)-гэй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй ...о Советэй, ВКП(б)-гэй Улан-Удын горкомой орган.

...(6261) | 1951 оной апрелиин 11, среда | Сэн 20 мүнгэн

...еспубликымнай бюджет

...тскэ арад болбол больше... партиин сэсэн мэргэн по... ашаар, арадуудай агууе... нүхэр И. В. Сталинай ...гэлдэр ударидалгын ашаар ...hүүлэй сталинска табан... түсэбые гол показательнуу... үлүүлэн дүүргэбэ. Манай ...экономико ба культура ...е үдэртэ хүгжэн ургана. ...ндо СССР-эй национальна ...нь 1940 онойхидо орходоо ...центээр ехэ болобо. Ажал... материальна тэниглэн бай... ...бэришэгүйгөөр hайжарна.

...ическа советскэ араднай ...измын агуухэ барилгануу... ...элүүлжэ эхилээ. Эдэ барил... манай орондо юумэ бүхэ... ...бэг дэлбэг болгоно. Тэдэ ...нууд хадаа оронойманай ...дэхи шэнэ, бүри үндэр ...болоно.

...оной март hарада болоhон, ...эй Верховно Соведэй хоёр... ...сесси СССР-эй Гүрэнэй ...ые баталаа. Гүрэнэйнгөө ...соо социализмын бараг... ...й ехэ хүсэнүүдые, оронойн... ...шанхи түгэс хүсэтэ хүгжэл... ...эр харанабди. Советскэ ...бюджет болбол манай со... ...ическэ гүрэнэй эб найрам... сталинска политикые, ма... ...амшагта амгалан тайбан ...ые баталан гэршэлнэ.

...түүхэтэ үедэ республи... Верховно Соведэй нэгэ... ...сесси болобо. Энэ оной фев... 17-до манай үргэн олон ...ад бүгэдэарадай кандидат И. В. Сталинда, ара... ...хүбүүд ба басагадта ...даа нэгэ хүн шэнгеэр партийна ба партийна... ...үүдэй сталинсва блогой ...айхамшагта илалтые хан...

...АССР-эй гурбадахи зарлалай ...о Соведэй нэгэдэхи сесси шухала асуудалнуудые ... Республикын гүрэнэй ...сесси дээрэ баталагдаа. ...бюджедые, бюджедээр ...гдаhан ехэ хүдэлмэринүү... ...элүүлхэ хэрэгтэ, гүрэнэй ба органуудай хүдэлмэридэ ...дутуу дунданнуудые ойрын ...соо усадхаха тухайда ...ССР-эй Верховно Соведэй ...ууд—арадай hунгагдамал... ...он ехэ анхарал хандуулба.

...АССР-эй гүрэнэй бюджет ...республикымнай арадай ..., социально-культурна бай... ...ын саашанхи хүгжэлтые ..., тэдэнине хүсэд дүүрэнээр ...ировалдаг байна. Больше... партиин, советскэ прави... ...ын, ажалшан арадай баг... ...эр И. В. Сталинай энхэрхы ...э ёhоной анхаралай ашаар ...э Бурят-Монголой экономи... ...культурань, эдэнэй хүсэтэ ...лтые хангаха гүрэнэй бюд... ...hээ жэлдэ урган хүгжэнэ. ...убликымнай гүрэнэй бюд... ...51 ондо 246 миллион 937 ... түхэригөөр баталагдаа. ...ойхидо орходоо хоёрhоо ...дахин ургаа. Үнгэрэг... ...50 онтой жэшэбэл 7 миллион ...ган түхэригөөр ехэ болоо.

Иимэ ехэ ургалта, иимэ ехэ анхарал гансал манай социалистическэ орондо хэгдэнэ! Бюджедээр хараалагдаhан гаргашануудай эгээл ехэ хубинь гэхэ гү, али 76 процентнь социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта зорюулагдана. Арадай гэгээрэлдэ 120 млн 794 мянган түхэриг, арадай элүүрые хамгаалалгада 65 млн. 467 мянган түхэриг hомологдоо.

Арадай ажахын саашанхи хэлбэришэгүй ехэ хүгжэлтые хангаха ябадал республикымнай гүрэнэй бюджет соо баhал ехэ hуури эзэлнэ. Промышленна предприятинуудые, хүдөө ажахые финансировалгада 28 млн. 306 мянган түхэриг hомологдоо.

Гүрэнэй бюджедые зүбөөр бэелүүлжэ, тэрэнэй доходно хубиин оролтые хүсэдөөр хангаhанай ашаар арадай ажахые, социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудые саг соонь финансировалха гээшэ тон харюусалгатай зорилго мүн. Бюджедэй үмэнэхи уялгануудаа эрхимээр дүүргэхэ гээшэ предприяти бүхэнэй, МТС бүхэнэй, организаци бүхэнэй шухала хэрэг болоно.

Гэхэтэй хамта зарим предприятинууд, худалдаа наймаанай газарнууд, организацинууд өөhэдынгөө уялгануудые муугаар дүүргэнэ, бюджедтэ орохо ёhотой доходые хүсэдөөр оруулжа шаданагүй, финансово-үйлэдбэриинтөө түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэхын түлөө, материалнуудые гамнан химгадахын түлөө социалистическэ мурысөө муугаар эмхидхэнэ, бюджетнэ жаяг заршам эбдэнэ, элдэб үрилтэ гээлтэнүүдые гаргана. Финансова органууд болбол хиналта ба шалгалтын хүдэлмэрине хангалтагүйгөөр ябуулна.

ВКП(б)-гэй обкомой IV пленумэй тогтоолые, Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин заабаринуудые бэелүүлжэ, гүрэнэй бюджедые зүбөөр бэелүүлхэ хэрэгтэ hаад түбэг ушаруулдаг дутуу дунданнуудые усадхаха гээшэ, арадай ажахын түсэбые дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэхэ гээшэ мүнөөдэрэй шухалын шухала зорилго мүн.

Тэрэшэлэн республикымнай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумые, республикын Правительство—Министрнүүдэй Соведые, Верховно Соведэй комиссинуудые байгуулаа.

Малажалда, таряанажалда, промышленностьда, соел культурын байгуулалтада байhан ехэ дутагдалнуудые усадхаха талаар, ВКП(б)-гэй обкомой IV пленумэй тогтоолые бэелүүлхэ талаар республикын партийна, советскэ, ажахын, культурна органуудай урда тон ехэ зорилгонууд байна. Большевистскэ шүүмжэлэлые үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, дутуунуудаа ябууд дундаа усадхаад, республикынгаа саашанхи шэнэ хүгжэлтые хангахын түлөө тэмсэхэ гээшэ бүхы партийна ба партийнабэшэ большевигүүдэй дайшалхы зорилго болоно.

...эмээлэй база байгуулха воскресник апрелиин 15-да болохо

... ондо ниитын малажал... ...ээлэй бата бэхи база бай... ...үдэлмэридэ комсомольско ...нуудай, хүдөөгэй бүхы ...лай хабаадалгын ехэ уд... ...ай тэмдэглэн, ВЛКСМ-... ...мой бюро болбол сабша... hайжаруулха, модо шу..., бургааhа буртагhаань ..., hайрамай уhа тогтоохо, ...ые бэлэдхэхэ, сабшалан... ...жүүлгын зүйлнүүдые зөө... ...алгын барилгануудые за... ...а ба бариха гэхэ мэтын хүдэлмэри хэхын тула республиканска комсомолецууд-залуушуулай түрүүшын воскресннгые 1951 оной апрелиин 15-да эмхидхэхэ гэhэн шиидхэбэри абаа.

ВЛКСМ-эй обкомой бюро болбол воскресннгые hайнаар бэлэдхэхэ ба хүдөөгэй бүхы залуушуулые, тэрэшэлэн пионернүүд болон hурагшадые хабаадуулан эмхитэйгээр үнгэргэлгэ хангахыень ВЛКСМ-эй айкомуудые ба комсомольско организацинуудые уялгалаа.

hуралсалайнгаа программые дүүргэбэ

... МТС-эй, Маленковой ...э ба «Победа» (Мухар... колхозуудай дэргэдэхи ...үүлинууд хүдэлмэрэе ...ябуулhан дээрэhээ hурал... ...а энэ жэлэй программа... ...эжэ дүүргэбэ.

Тэрэшэлэн Ново-Заганска сельсоведэй инвалидуудай байшангай ба «Заготзерногой» Суулгадахи пунктын дэргэдэхи парторганизацинуудай коммунистнууд И. В. Сталинай биографи шудалалгые мүн лэ болзорhоонь урид дүүргэбэ.

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын 1951 оной Гүрэнэй бюджет тухай

ХУУЛИ

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Соведэй **тогтоохонь:**

1. БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведээр табигдаhан БМАССР-эй 1951 оной Гүрэнэй бюджедые доходууд ба гаргашануудай талаараа 246937 мянган түхэриг байхаар, тэрээнhээ гадна аймагай бюджедүүдтэ урда жэлэйхиhээ 1952 оной январиин 1-дэ үлэхэ бюджетнэ мүнгэ ба целевой резервнүүдые 7950 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр баталха.

2. Тус Хуулиин нэгэдэхи статьягай ёhоор, БМАССР-эй 1951 оной республиканска бюджедые доходуудай талаараа 75909 мянган түхэриг ба гаргашануудай талаараа 74828 мянган түхэриг байхаар, Хойто-Байкалай аймагай бюджедтэ 1.081 мянган түхэриг хэмжээтэй дотаци үгэхэ, мүн урда жэлэйхиhээ 1952 оной январиин 1-дэ үлэхэ бюджетнэ мүнгые 1.225 мянган түхэриг болохоор баталха.

3. Бурят-Монголой АССР-эй аймагууд ба городуудай бюджедүүдые 1951 ондо дооро дурсагдаhан хэмжээтэйгээр баталха гэбэл:

(Мянган түхэригөөр)

Аймагууд ба городууд	Доходуудай талаар	Гаргашануудай талаар	Тэрээнhээ гадна 1952 оной январиин 1-дэ урда жэлэйхиhээ үлэхэ бюджетнэ мүнгэн: Бүхыдөө	тэрэ тоодо целевой резервүүд
1	2	3	4	5
Баргажанай	6401	6401	269	172
Баунтын	4202	4202	153	68
Байкало-Кударын	4106	4106	179	110
Бичурын	6271	6271	310	216
Зэдын	3910	3910	171	93
Ярууны	4929	4929	228	133
Заиграйн	8324	8324	361	241
Закаменай	4230	4230	187	107
Иволгын	4328	4328	198	118
Кабанскын	5281	5281	237	137
Хэжэнгын	3744	3744	181	106
Кударын	4838	4838	213	118
Курумканай	4231	4231	159	95
Кяхтын	7984	7984	310	150
Мухаршэбэрэй	6790	6790	315	213
Ахын	1761	1761	68	33
Прибайкальска	4757	4757	218	122
Хойто-Байкалай	4058	5139	210	108
Сэлэнгын	8167	8167	320	200
Тарбагатайн	4274	4274	203	118
Ториин	3626	3626	161	88
Түнхэнэй	6058	6058	287	167
Хориин	5197	5197	226	126
Улан-Удэ город	46157	46157	1410	—
Городок город	5255	5255	106	—
Бабушкин город	2149	2149	45	—

4. Колхозуудай олзын налогhоо, арад зоной олзын налогhоо, хүдөө ажахын налогhоо, СССР-эй гэрлээгүй, ганса бэе ба бага бүлэтэй гражданинуудhаа абтаха налогhоо, хүн зоной дунда тараагдаhан гүрэнэй урьhаламжын суммануудhаа, машинно-тракторна станцинуудай доходуудhаа ба эрьесын налогhоо БМАССР-эй аймагууд болон городуудай бюджедүүдтэ ниитэсоюзна гүрэнэй налогууд ба доходуудhаа 1951 ондо оруулагдаха мүнгэнэй хэмжээе иимээр тогтоохо гэбэл:

Аймагууд ба городууд	Мүнгэ оруулха процентнүүд: Колхозуудай олзын налогhоо	Хүн зоной олзын налогhоо	Хүдөө ажахын налогhоо	СССР-эй гэрлээгүй, ганса бэе ба бага бүлэтэй гражданинуудhаа абтаха налогhоо	Хүн зоной дунда тараагдаhан гүрэнэй урьhаламжануудhаа	Машинно-тракторна станцинуудай доходуудhаа	Эрьесын налогhоо
Баргажанай	35	100	80	100	100	50	35
Баунтын	35	80	20	40	40	50	2
Байкало-Кударын	35	100	50	100	100	50	38
Бичурын	35	100	40	100	100	50	28
Зэдын	35	100	50	100	100	50	64
Ярууны	35	100	80	100	100	50	60
Заиграйн	35	35	10	50	30	50	1
Закаменай	35	100	70	100	100	50	75
Иволгын	35	100	50	100	100	50	27
Кабанскын	35	100	30	100	100	50	4
Хэжэнгын	35	100	100	100	100	50	99
Кударын	35	100	60	100	100	50	77
Курумканай	50	100	100	100	100	50	100
Кяхтын	35	60	30	35	35	50	1
Мухаршэбэрэй	35	100	45	100	100	50	24
Ахын	35	80	50	100	60	50	12
Прибайкальска	35	100	50	100	60	50	11
Хойто-Байкалай	35	100	50	100	100	50	100
Сэлэнгын	35	70	20	75	40	50	1
Тарбагатайн	30	100	50	100	100	50	53
Ториин	35	100	40	100	100	50	27
Түнхэнэй	25	100	70	100	100	50	46
Хориин	35	100	30	100	55	50	3
Улан-Удэ город	—	20	—	40	20	—	1
Городок город	—	50	—	30	30	—	1
Бабушкин город	—	90	50	60	70	—	8

5. БМАССР-эй аймагууд ба городуудай бюджедүүдтэ 1951 ондо оруулагдаха мүнгэнэй хэмжээе иимээр тогтоохо:

Товарнабэшэ операцинуудhаа абтаха налогhоо —100 процент.

Үмсын ажахынуудай моридто hомологдохо гүрэнэй налогhоо —75 процент.

Ой модоной доходhоо —50 процент.

6. Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын 1950 оной Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай тоосоое доходуудынь гаргашадhаа 11.933 мянган түхэриг үлүүгээр, доходуудай талаар 251.208 мянган түхэригөөр ба гаргашануудай талаар 239.275 мянган түхэригөөр баталха.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. ЛОБСАНОВ.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ОСТРОВСКАЯ.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан. 1951 оной апрелиин 8.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумые hунгаха тухай

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Соведэй **тогтоохонь:**

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумые иимэ составтайгаар hунгаха гэбэл:

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ:

Лобсанов Будажап Лобсанович — hунгуулиин Лесозаводской округhоо депутат, Улан-Удэ город.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын Орлогшонор:

Чувьюров Михаил Иванович — hунгуулиин Посольско округhоо депутат, Кабанскын аймаг.

Цыденова Гунсын Аюшеевна — hунгуулиин Верхне-Талецка округhоо депутат, Заиграйн аймаг.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь:

Островская Вера Леонтьевна — hунгуулиин Красноармейскэ округhоо депутат, Улан-Удэ город.

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүд:

Петухов Пётр Михайлович — hунгуулиин Октябрьска округhоо депутат, Улан-Удэ город.

Соседенко Николай Прокопьевич — hунгуулиин Горьковско округhоо депутат, Улан-Удэ город.

Галсанов Цыденжаб Галсанович — hунгуулиин Промышленна округhоо депутат, Городок город.

Нимаев Бадма Нимаевич — hунгуулиин Убур-Дзокойско округhоо депутат, Сэлэнгын аймаг.

Цыдыпилова Долгоржап Цыденжаповна — hунгуулиин Мясокомбинадай округhоо депутат, Улан-Удэ город.

Хандажапова Дымидцу Чимитовна — hунгуулиин Комсомольско округhоо депутат, Улан-Удэ город.

Бурлаков Галактион Филимонович — hунгуулиин Больше-Куналейскэ округhоо депутат, Тарбагатайн аймаг.

Очиров Бадарма Аюшеевич — hунгуулиин Сутайн округhоо депутат, Мухаршэбэрэй аймаг.

Киселёв Серапион Кириллович — hунгуулиин Заиграйн округhоо депутат, Заиграйн аймаг.

Семенихина Зоя Петровна — hунгуулиин Фабрична округhоо депутат, Улан-Удэ город.

Цыренжапов Пурбо Эрдынеевич — hунгуулиин Оронгын округhоо депутат, Иволгын аймаг.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. ЛОБСАНОВ.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ОСТРОВСКАЯ.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан, 1951 оной апрелиин 8.

Бурят-Монголой АССР-эй Правительствые—Бурят-Монголой АССР-эй Министрнүүдэй Соведые байгуулха тухай

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Совет болбол Бурят-Монголой АССР-эй Правительствые — Бурят-Монголой АССР-эй Министрнүүдэй Соведые иимэ составтайгаар байгуулха гэжэ тогтообо:

Бурят-Монголой АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ — **Цыремпилон** Доржи Цыремпилович.

Бурят-Монголой АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи Орлогшо — **Тараненко** Алексей Георгиевич.

Бурят-Монголой АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Орлогшо — **Сабуров** Леонид Павлович.

Бурят-Монголой АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Орлогшо — **Цыдынжапов** Гомбожап Цыдынжапович.

Бурят-Монголой АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Орлогшо ба Бурят-Монголой АССР-эй Гүрэнэй түсэблэхэ комиссиин Түрүүлэгшэ — **Борисов** Николай Иванович.

Дотоодын хэрэгүүдэй Министр—**Коржев** Владимир Григорьевич.

Гүрэнэй аюулгүйе сахилгын Министр — **Смирнов** Дмитрий Михайлович.

Элүүрые хамгаалгын Министр — **Боянова** Вера Ринчиновна.

Коммунальна ажахын Министр — **Шотин** Степан Михайлович.

Нютагай промышленностиин Министр — **Гурьянов** Константин Васильевич.

Эдеэ хоолой промышленностиин Министр — **Барабанов** Константин Трофимович.

Гэгээрэлэй Министр — **Цыганков** Григорий Павлович.

Хүдөө ажахын Министр — **Дубровский** Василий Иванович.

Социальна тэдхэлгын Министр — **Точилов** Илья Иосифович.

Худалдаа наймаанай Министр — **Танхаев** Василий Бахаевич.

Финанснуудай Министр — **Мадаев** Кирилл Михайлович.

Автомобильна транспортын Управлениин Начальник—**Номоконов** Василий Дмитриевич.

Харгы замай Управлениин Начальник — **Цыреторов** Балдан Урьякович.

Кинофикациин Управлениин Начальник — **Можаров** Федор Андриянович.

Нютагай түлишын промышленностиин Управлениин Начальник —**Красильников** Николай Петрович.

Барилгын материалнуудай промышленностиин Управлениин Начальник — **Тармаев** Дамба Дарбуевич.

Искусствын хэрэгүүдые эрхилхэ Управлениин Начальник — **Бедлинский** Кирилл Борисович.

Культурно гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хэрэгүүдые эрхилхэ Управлениин Начальник — **Уртюбаев** Донгид-Жап Цыренович.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. ЛОБСАНОВ.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ОСТРОВСКАЯ.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан. 1951 оной апрелиин 8.

„Ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ hунгаха hунгалтануул тушаа hунгуулиин нормонууд тухай" ба Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин (Үндэhэн Хуулиин) 108-дахи статьяе хубилгаха тухай Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые баталха тухай

ХУУЛИ

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй **тогтоохонь:**

1. «Ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ hунгаха hунгалтануул тушаа hунгуулиин нормонууд тухай» Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1950 оной октябриин 4-нэй Указые баталха.

2. «РСФСР-эй ажалшадай депутадуудай сельскэ ба поселково Соведүүдтэ hунгаха hунгалтануул тушаа hунгуулиин нормонууд тухай» РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1950 оной октябриин 2-ой Указтай зохилдуулжа, Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин (Үндэhэн Хуулиин) 108-дахи статьяда хубилалта оруулан, тус статьягай hүүлшынхиин урдахи абзацые иигэжэ найруулха: «...сомоной, сельскэ ба поселково Соведэй — 100 хүн зонhоо 1 депутат; 1000 хүрэтэр хүн зонтой сомонуудта, тосхонуудта (улусууд, деревнинүүдтэ) ба поселогуудта 9 депутадууд, харин 3500-hаа дээшэ зонтой байбалынь —35-hаа олон бэшэ депутадууд hунгагдаха»

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. ЛОБСАНОВ.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ОСТРОВСКАЯ.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан. 1951 оной апрелиин 8.

БМАССР-эй Верховно Соведэй I сесси

БМАССР-эй 1951 ОНОЙ ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕТ ТУХАЙ ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

Депутат Н. И. Шальновай үгэһөө

(ҺУНГУУЛИИН ПОСОЛЬСКО ОКРУГ)

Дайнай хойто тээхи табанжэлэй үедэ бурят-монгол арад агууехэород арадай ба Советскэ Союзай бүхы арадуудай ахадүүгэй туһаламжада түшэглэн, ВКП(б)-гэй ЦК-гэй ба Советскэ правительствын туһаламжые нэгэтэ бэшэ хүлеэн абажа, республикынгаа арадай ажахые бүри хүгжөөн дэбжүүлхэ ба ажалшадай материальна тэниглэн байдал улам һайжаруулха хэрэгтэ бага бэшэ амжалтануудые туйлаа.

Бурят-Монголой ажалшадай ажалай ехэ хэрэгүүдтэ Кабанскын аймагай ажалшадай хубита бии байна.

Аймагай колхозууд 1950 ондо ган гасуур байбашье һаань, түрүү агротехникэ хэрэглэһэнэй ашаар хүдөө ажахын культурануудай муу бэшэ ургаса хуряагаа. Аймагай бүхы колхозууд таряа тушаалгаар гүрэнтэйгөө болзорһоо урид тоосоһон, өөһэдыгөө үрһөөр хангаһан ба колхознигуудай ажалта үдэртэ нилээд ехэ хэмжээнэй таряа хубааһан байна.

1950 ондо колхозуудай үхэрнүүдэй тоо толгой 13 процентээр, хони ба ямаадай—12 процентээр, шубуунай—45 процентээр олон болоо. Бүхы колхозууд малажалай продуктнуудые гүрэндэ тушаахэ түсэбөө сүм дүүргэв.

Аймагай промышленна ба транспортна предприятинууд 1950 ондо үйлэдбэриингөө түсэбүүдые дүүргэһэн ба үлүүлэн дүүргэһэн байна. Аймагай худалдаа наймаанай организацинууд эд бараанай эрьесын түсэбые 102,7 процент дүүргэһэн байха юм.

Элэ амжалтанууд бидэнние ханаажа ба һанааемнай амаруулжа шадахагүй байна. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ хүдэлмэридэмнай ехэ дутуунууд үшөөл бии. Аймагай колхозууд хүдөө ажахын культурануудай түсэбөөр хараалагдаһан ургасые жэлһээ жэлдэ абажа шаданагүй. Нютагай ба минеральна үтэгжүүлгэнүүд үшөө багаар хэрэглэгдэнэ. Малажалай ашаг шэмэ үгэлгэ бага байһаар. Малдаа тэжээлэй бата бэхи база байгуулха зорилгоёо һулаар бэелүүлнэбди.

Эдэ дутуунуудые түргэн зайсуулга хадаа манай хойшолуулашагүй зарилго мүн болоно.

Аймагай колхозууд хабарай тарилгые зэбсэг түгэлдэрөөр угтахаяа байна. Машина зэмсэг, мори унаа тарилгада хүсэд бэлэн болонхой. Тарилгын бүхы талмайда хүрэхөөр үрһэ хүрэнгэ хаагданхай.

Аймагай колхозно таряашад бүхы арга боломжонуудаа тооложо үзөөд, хабарай тарилгые эмхитэйгээр ба эрхим шанартайгаар дүүргэжэ, хүдөө ажахын культурануудай үндэр ургаса ургуулха гэжэ үгэеэ үгэһэн байна.

Нүхэд депутадууд! Гүрэнэй бюджет соо харуулагдаһан тоонууд республикын арадай ажахын бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөхэ зорилгонуудые элирхэйлнэ. Эдэ тоонууд хадаа манай саашанхи ургалтын тоонууд болоно.

Бурят-Монголой АССР-эй гүрэнэй бюджедые, бюджетнэ комиссиин оруулһан заһабари ба ажаглалтануудые хараадаа абалсаад, баталха гэһэн дурадхал оруулнаб.

Нүхэд депутадууд! Кабанскын аймагай ажалшад большевистскэ партиин хүтэлбэреэр, социалистическэ мүрысөө үргэнөөр эмхидхэжэ, аймагайнгаа ажахын ба культурын хүгжэлтэдэ 1951 он соо шэнэ амжалтануудые туйлахань лабтай.

Депутат Г. Ф. Бурлаковай үгэһөө

(ҺУНГУУЛИИН БОЛЬШЕ-КУНАЛЕЙСКЭ ОКРУГ)

Арадуудай агууехэ вождь нүхэр Сталинай 1946 оной февралиин 9-нэй үгэ соо хараалагдаһан, коммунизм байгуулгын асари. ехэ программые большевистскэ партиин хүтэлбэреэр советскэ арадай амжалтатайгаар бэелүүлжэ байһан тухай нүхэр Бурлаков үгынгөө эхиндэ хэлэбэ.

—Нүхэд депутадууд, — гэжэ нүхэр Бурлаков үргэлжэлүүлбэ, — республикымнай бюджет хадаа манай арадай экономико ба культурын, тэрэнэй ажана тэниглэн байдалай үзэгдөөгүй ехэ ургалтые харуулна. Республикын Министрнүүдэй Соведээр табигдаһан, 1951 оной бюджедэй проектые баталха тэһэн дурадхал оруулнаб.

Тиихэтэй хамта 1950 оной бюджедэй гүйсэдхэл тухай хэдэн ажаглалтануудые хэхые хүсэнэб. Үнгэрэгшэ жэлдэ Тарбагатайн аймаг бюджедээр табигдаһан зорилгонуудые дүүргэжэ шадаагүй. Аймагай бюджет доходой талаар 88 процент, гаргашын талаар 95 процент дүүргэгдээ. Бюджедые доходой талаарнь дүүргэгдээгүйдэ нэн түрүүн аймсоведэй гүйсэдком зэмэтэй байна. Гэхэтэй хамта аймагай бюджедэй гүйсэдхэгдөөгүй байһан ябадалда республикын финансуудай Министерство багабэшэ зэмэтэй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Налогуудые түсэблэхэ хэрэг финансуудай Министерстводэ хангалтагүйгөөр табигданхай гэжэ тоолоноб. Жэшээлхэдэ, манай аймаг үнгэрэгшэ жэлдэ бюджедэйнгээ доходые 634 мянган түхэригөөр дүүргээгүй байха юм. Юуб гэхэдэ, финансуудай Министерство хадаа үнгэрэгшэ жэлдэ манай аймагта «Маслопромой» талаар эрьесын налогһоо 235 мянган түхэриг доход оруулха гэжэ түсэблэһэн байгаа. Харин тиихэдэ «Маслопромой» продуктнууд Тарбагатайн аймагта худалдагдангүй, үнэндөө Улан-Удэдэ худалдагдадаг дээрэһээ манай аймагай бюджедтэ эрьесын налогһоо доходой ороогүйнь ойлгосотой. Мүн «Заготзерногой» талаар баһа нимэ ушар тохёолдоо.

Гадна, Тарбагатайн аймпотребсоюз эд бараанай эрьесын түсэбые 1950 ондо 130 процент дүүргэһэн болобошье, эрьесын налог зүбхэн 42 процент дүүргэһэн байна.

Жэлэй түрүүшын хахадта аймаг соо гаргашаһаа доходойнь бага байһан туладань, финансуудай Министерство хадаа 240 мянган түхэриг мүнгэ манай аймагта республиканска бюджедһээ һомолон үгэхэ байһан аад, зүбхэн 100 мянган түхэриг үгөө. Энэ хадаа хэдэн олон хэмжээ-ябуулгануудта, тусхайлбал, һургуулинууд ба медицинскэ эмхи зургаануудта түлеэ бэлэдхэхэ ябадалда нилээд һаад ушаруулаа. Тиимэһээ финансуудай Министерство нимэ дутуунуудые саашадаа гаргахагүй бэзэ гэжэ найданаб.

Үгынгөө түгэсхэлдэ нүхэр Бурлаков Тарбагатайн аймагай центрын гэр байрануудай хуушаржа муудаһан тухай хэлээд, тэдэнние заһабарилха хэрэгтэ 40 мянган түхэриг мүнгэ аймагай бюджедтэ нэмэжэ һомолхыень Верховно Соведэй сессиие гуйгаа.

Депутат Ф. И. Ангаровай үгэһөө

(ҺУНГУУЛИИН ТУРАНСКА ОКРУГ)

Манай Ахын аймаг 1950 оной бюджедые доходой талаар 97 процент, гаргашын талаар 92,2 процент гүйсэдхөө. Бюджедэй хангалтагүйгөөр гүйсэдхэгдэһэндэ нэн түрүүн аймсоведэй гүйсэдком зэмэтэй. Аймсоведэй гүйсэдком хадаа бюджетно-финансова хүдэлмэридэ тон бага анхарал табидаг, финансова таһагһаа бюджедээ заатагүй, хүсэдөөр дүүргэхэ эрилтэ хэдэггүй байһыень мэдэрхэ хэрэгтэй.

Гэхэ зуура, республикын финансуудай Министерство манай аймагай бюджедэй гүйсэдхэгдөөгүй байһанда мүн лэ зэмэтэй. Юуб гэхэдэ, эрьесын налогһоо орохо доходые 1950 ондо 1949 онойхиһоо ямаршье үндэһэгүйгөөр хоёр дахин шахуу ехэ болгоһон байна. Энэ хадаа бюджедэй доходой талаар гүйсэдхэгдөөгүй байһанай гол шалтагаануудай нэгэн болоно. Манай аймагай бюджедтэ эрьесын налогһоо 274,4 мянган түхэриг доход дутуу ороо. Хэрбээ эрьесын налогые финансуудай Министерствын зүбөөр түсэблэһэн байгаа һаа, бидэ бюджедээ амжалтатайгаар гүйсэдхэжэ шадаха байгаабди. Энээнние юун гэршэлнэб гэхэдэ, буеад түрэлэй налогууд амжалтатайгаар суглуулагдаһан байха юм.

Саашань, нүхэр Ангаров аймагай центрые электрын гэрэлээр хангаха гидроэлектростанциие, байрын гэрнүүдые барилгада, һургуулинуудай ба арадай элүүрые хамгаалха эмхи зургаануудай байрые үргэдхэхэ хэрэгтэ Ахын аймагай бюджедтэ мүнгэ нэмэжэ һомолхыень Верховно Соведэй сессиие гуйба.

Депутат А. И. Поповой үгэһөө

(ҺУНГУУЛИИН БИЧУРСКА ОКРУГ)

БМАССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ ба баталамжада табигдаад байһан 1951 оной Гүрэнэй бюджет хадаа манай республикын арадай ажахые, культурые, искусствые саашадань хүгжөөлгэ, ажалшадай ажана тэниглэн байдалай ба культурна хэмжээе дээшэлүүлгэ хангаха бюджет мүн. Бурят-Монголой АССР-эй, тэрэ тоодо Бичурын аймагай ажалшад большевистскэ партиин ба Советскэ правительствын хүтэлбэреэр, агууехэ ород арадай ахадүүгэй туһаламжаар советскэ засагай жэлнүүдтэ ажахын болон культурна гээгдэлээ усадхажа, ажахын ба культурна байгуулалтада ехэ амжалтануудые туйлаһан байна гэжэ нүхэр Попов мэдүүлбэ.

Ороной урдань гээгдэнги байһан заха хизаарнуудай ажахы болон культурые хүгжөөхын тула парти ба правительствын зүгһөө ямар ехэ анхарал оролдолгын табигдадагынь манай Бичурын аймагай жэшээ дээрэ элеэр харагдана гэжэ нүхэр Попов хэлэнэ.

Аймагаймнай бюджет 1946 онтой сасуулбал мүнөө 71 процентээр дээшэлээ. Жэшээлхэдэ, 1946 ондо арадай гэгээрэлэй хэрэгтэ аймагай бюджедээр 1470 мянган түхэриг һомологдоһон һаа, 1951 ондо 3500 мянган түхэриг һомологдоо. Мүн энэ жэлдэ арадай элүүрые хамгаалха хэрэгтэ 1940 онойхиһоо 73 процентээр ехэ мүнгэ зөөри һомологдоһон байгаа.

Нүхэр Попов аймагайнгаа ажахын бүхы һалбаринуудай эршэмтэйгээр хүгжэжэ байһан тухай һонирхолтой олон жэшээнүүдые харуулаа. Жэшээлхэдэ, 1951 ондо аймагай тарилгын талмай 49 мянга үлүүтэй гектар болохо ба 1940 онойхиһоо 6 процентээр нэмэхэ байна. 1950 он соо ажалшадта эд бараа худалдалга 1946 онойхиһоо 2 дахин шахуу ехэ болоо.

Тон үнэтэ техническэ культура—сахарай свёкло таридаг болообди. Бичурын сахарай завод үнгэрэгшэ жэлдэ 300 тонно шахуу сахар орондоо үгөө.

Аймагай ажахы ба культурые хүгжөөлгөөр, — гэжэ нүхэр Попов тэмдэглэбэ, — нилээд ехэ амжалта туйлагдаһан болобошье, үшөө ехэ дутуунууд бии байна. Нёдондо жэлдэ хүдөө ажахын культурануудһаа багашаг ургаса абтаа, малажалые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб дүүргэгдээгүй. Социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта аймагай бюджедээр хараалагдаһан горьтой мүнгэ зөөри ашаглагдангүй үлөө.

1950 ондо республикын бюджедэй дутуу гүйсэдхэгдэһэн шалтагаан юуб гэхэдэ, финансова олохон органууд хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилһэн байгаа. Финансова жаяг заршам эбдэһэн ябадалтай тэдэнэр һулаар тэмсэнэ. Предприятинууд ба ведомствонуудэй үйлэдбэриин-финансова ябуулгые хангалтагүйгөөр хинадаг ба бюджедтэ нэмэлтэ мүнгэ оруулха арга бэдэрдэггүй байба. Жэшээлхэдэ, Бичурын сахарай заводто 3 мянган центнер шахуу патока хэдэн жэлэй турша соо хэрэглэгдэнгүй хэбтэжэ байдаг. Тэрээнние буйлуулжа худалдаа һаа, республикын бюджедтэ 400 мянган түхэриг орохо байгаа.

Ф. А. Можаровай үгэһөө

(БМАССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ДЭРГЭДЭХИ КИНОФИКАЦИИН УПРАВЛЕНИИН НАЧАЛЬНИК)

Республикын культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд, кинотеатрнууд ба нүүдэл-кино олон боложо, республикын ажалшадые культурна талаарнь хангалга жэлһээ жэлдэ һайжаржа байна гэжэ нүхэр Можаров хэлэбэ.

Жэшээлхэдэ, 1940 ондо 3700 мянган хүн кино хараһан байгаа һаа, 1950 ондо 4500 мянган хүн харaa.

—Гэхэ зуура, республикын хүн зондо кино харуулалга,—гэжэ нүхэр Можаров хэлэнэ,—үшөөл хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнхэй. 1950 ондо кино харуулха гүрэнэй түсэб үлүүлэн дүүргэгдэһэн болобошье, доходой талаар түсэбнай миил 96 процент дүүргэгдэһэн байна.

Хэдэн олон аймагуудта, илангаяа Ахын, Хойто-Байгалай ба Баунтын аймагуудта хүн зондо кинокартинанууд үсөөн харуулагдана. Зарим һуурин газарнуудай хүн зон бүхэли һара соо кино харадаггүй байха юм. Байкало-Кударын, Бичурын, Закаменай ба бусад зарим аймагуудта гүрэнэй киносетиие ашаглалгаһаа орохо налог бүрин абтаагүй. Арад зондо кино харуулха хүдэлмэридэ бусадшье дутуунууд бии. Энээндэ, нэн түрүүн, кинофикациин Управлени, мүн аймсоведүүдэй гүйсэдкомууд зэмэтэй.

Кинофильмнүүдые харуулгын шанар һайжаруулха ба тэрэнние үргэдхэхэ ябадалда кинофикациин хүтэлбэрилэгшэд бүхы хүсэ шадалаа зорюулха байна гэжэ нүхэр Можаров үгынгөө түгэсхэлдэ мэдүүлбэ.

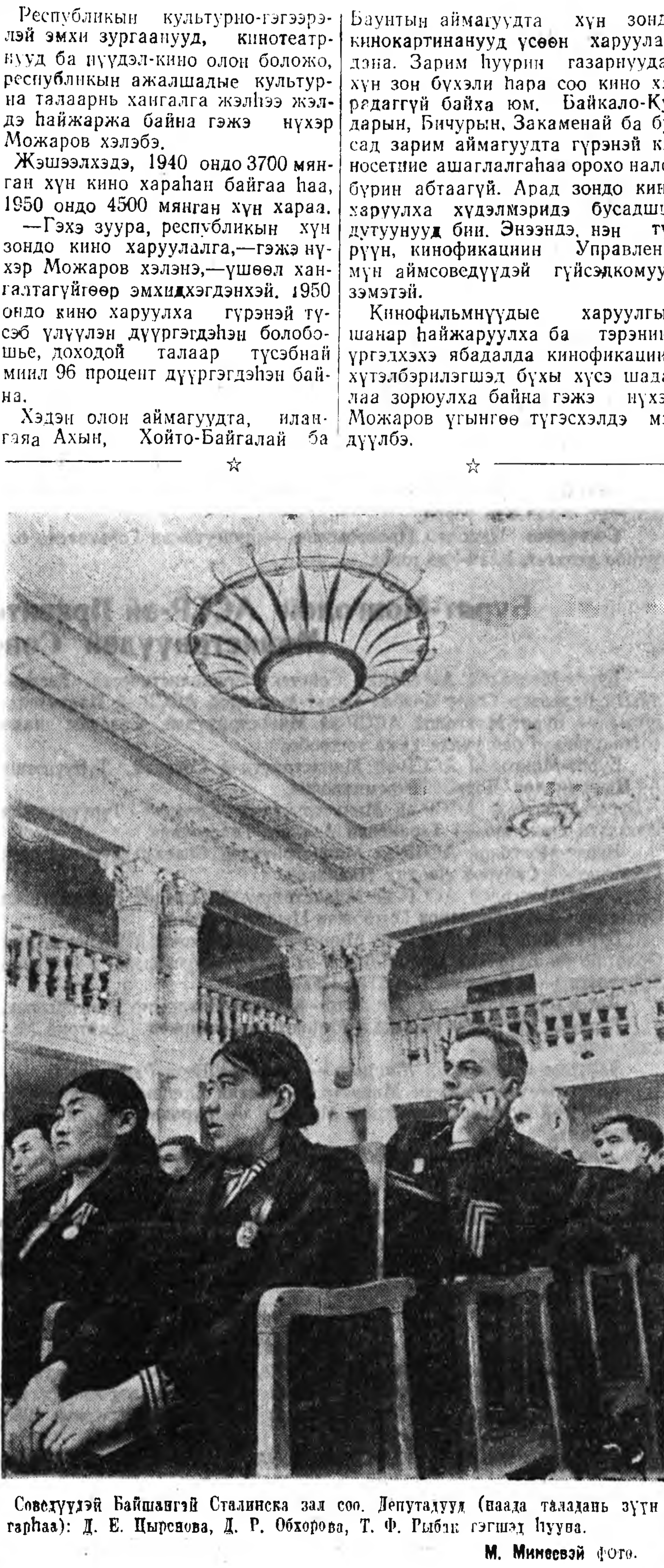

Совехүүлэй Байшангэй Сталинска зал соо. Депутадуул (наада таладань зүүн гарһаа): Д. Е. Цыренова, Д. Р. Обхорова, Т. Ф. Рыбак гэгшэд һууна.

М. Минеевэй фото.

Депутат Ц. Д. Батуевай үгэһ[өө]

(ҺУНГУУЛИИН ГАРГИНСКА ОКРУГ)

Мүнөө манай сессиин үзэмжэдэ табигдаһан Бурят-Монголой АССР-эй бюджет болбол бурят-монгол арад зондо большевистскэ парти, советскэ правительство ба нүхэр Сталинай угаа ехэ анхарал оролдолго гаргадагые үшөө дахин харуулна. Манай республикын культура ба ажахые хүгжөөхын түлөө парти ба советскэ гүрэн манда угаа ехэ туһаламжа үзүүлдэг байна. Энээнние гансахан Курумканайшье аймагай жэшээ дээрэ харуулхада болохо.

Революциин урда тээ Курумканай аймагай мүнөөнэй территори дээрэ оройдоо хоёр һургуулинууд (Курумканай церковно-приходско һургуули, Харганын хоёр класстай, нэгэ багшатай һургуули) байгаад, тэдээндэ хаанта засаг миил нэгэ мянган түхэриг гаргашалдаг байһан юм. Харин мүнөө тус аймагай территори дээрэ нэгэ дунда һургуули, 5 долоонжэлэй, 8 эхин һургуулинууд хүдэлмэрилнэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ манай аймаг дотор арадай гэгээрэлдэ 2.069 мянган түхэриг гаргашалагдаһан байха юм.

Революциин урда тээ Курумканай ажалша малшад медицинскэ туһаламжа тухайда огто мэдэхэгүй байгаа, харин мүнөө манай аймаг дотор эмнэлгын ба санитарна 15 эмхи зургаанууд хүдэлмэрилдэг. Тэндэ дээдэ ба дунда һургуулитай 60 эрдэмтэд-медигүүд хүдэлмэрилнэ. Арадай элүүрые хамгаалгада 684 мянган түхэриг гансаха[н ...] рэгшэ жэлдэ гаргашалагдаһ[ан бай]ха юм.

Эдэ ба бусад туйлалтану[уд ...] даа имагтал ленинско-ст[алинска] национальна политикын, [...] вистскэ партиин хүтэлбэри[...] ехэород арадай ахадүүгэ[й туһа]ламжын аша үрэ мүн бай[на гэжэ] нүхэр Батуев хэлэбэ.

Курумканай аймагай бю[джет] 1950 оной туршада ямараар[...] гэлтэ болоһон тухайда ба [...] дутуунууд тухайда өөрынгө[ө ...] соо нүхэр Батуев дэлгэрэ[нгы] тогтожо хэлэһэн байна.

Аймагай промкомбинат ха[...] гэжэ депутат Батуев хэл[...] жэлһээ жэлдэ үйлэдбэрии[н тү]сэб дүүргэдэггүй. Гэбэшье, [аймa]гай промышленностиин Ми[нистер]ство аймпромкомбинадай [...] мэрие һайжаруулхын [...] ямаршье хэмжээ абадаггүй [...] Манай аймагай промкомби[нат] даа шухала цехүүдээ зэб[...] хэрэгсэлнүүдгүй мүнөө [...] байһаар. Мүн транспортаа[р ...]гагдаагүй байха юм. Нютаг[ай про]мышленностиин Министерство[...] бол автомашина үгэхэбди[...] найдуулдаг байгаашье һаа, [...] болотор энээнээ дүүргэнэгү[й]

Мүнөө бюджет баталха [...] манай аймагай нютагай пр[омыш]ленностьда нэмэлтэ мүнг[э зөө]ри һомолхыень Верховно С[оведэй сессиие] гуйнаб.

Нүхэр К. В. Гурьяновай үгэһ[өө]

(НЮТАГАЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИИН МИНИСТР)

Нүхэд депутадууд! Нютагай партийна ба советскэ организацинуудай туһаламжаар манай республикын нютагай промышленностиин Министерство 1950 оной туршада өөрынгөө хүдэлмэрие зарим тэды һайжаруулһан байна.

Манай Министерство валовой продукци гаргалгаар 1950 онойнгоо түсэб 104,5 процент дүүргээ. Ажалай бүтээсэ 11 процент дээшэлһэн байна. Гаргаһан хэрэгсэлнүүдэй өөрынь үнэ 1949 онойхитой жэшээлбэл, 8,6 процент химдарһан байха юм.

1950 оной туршада туйлагдаһан эдэ амжалтанууд хадаа бюджедэй үмэнэхи уялгануудаа болзорһоонь урид дүүргэхэ ябадалыемнай хангаһан байна. Бюджедэй үмэнэхи уялгануудаа 111,2 процент дүүргэһэн байнабди. Гэбэшье, нютагай промышленностиин хүдэлмэридэ нилээд ехэ дутуунууд үзэгдэнэ. Манай системэдэ ородог 26 предприятинуудай миил 14-ниинь гүрэнэй түсэб дүүргэһэн байха юм. Хориин, Зэдын, Мухаршэбэрэй, Ториин ба бусад райпромкомбинадууд илангаяа муугаар хүдэлмэрилөө.

Нютагай промышленностиин хүдэлмэри тухай хэлэхэ зуураа, Бурят-Монголой АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Гүрэнэй түсэблэлгын комиссиин хү[дэлмэри] тухай нэгэ хэды үгэ хэлэм[ээр бай]на. Госплан хадаа аймаг[ай ...] түсэблэхэ комиссинуудай х[үдэлмэ]рие толгойлхо ба ажахы[е хүг]жөөхэ ябадалые зүбөөр шэ[...]ёһотой байгаа. Мүн госплан [...] перспективнэ асуудалнууд[ые ...]раалха ба перспективнэ тү[сэб ...]хёолго эрхилхэ, Министер[ствануу]дэй ба Управлениинүүдэй хү[дэлмэ]риин дүй дүршэлые согсол[...]той байгаа. Теэд, энэ хүдэл[мэридэ] госплан огто хэнэгүй гэхэд[э ...] байна.

Нүхэд депутадууд! Үргэ[...]лэлэй зүйлнүүдые үйлэдб[...] ябадалда большевистскэ па[рти ба] советскэ правительство ехэ [анха]ралаа хандуулдаг байна. Ю[уб гэ]хэдэ, энэ болбол манай [...] ажалшадай материальна [бай]далые саашадань һайжару[улха ...]лови мүн. Тиимэһээ эд то[вар ...]дые бүтээлгэ дээшэлүүлхэ [...] ба тэдэнэй шанарые улам [һайжа]руулха талаар нютагай пр[омыш]ленностиин хүдэлмэрилэгшэ[д...]да нилээд ехэ зорилгонууд [...]дана. Эдэ зорилгонуудые а[мжал]тайгаар дүүргэхын түлөө [нютагай] промышленностиин Минис[терство] эсэшэ сусашагүйгөөр тэмс[э]на.

Депутат А. С. Удаевай үгэһ[өө]

(ҺУНГУУЛИИН ЕЛОВСКО ОКРУГ)

Нүхэд депутадууд! БМАССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин үзэмжэдэ ба баталалгада табигдаһан БМАССР-эй 1951 оной Гүрэнэй бюджедэй проект хадаа манай республикын арадай ажахын түсэбэй зорилгонуудтай сүм зохилдоно. Тэрэ хадаа Бурят-Монголой ажалшадай ажаһуудалай хэмжээе саашадань дээшэлүүлхэ ябадалда шэглүүлэгдэнхэй.

Саашань нүхэр Удаев 1950 ондо Түнхэнэй аймагай бюджедээ гүйсэдхэжэ шадаагүй тухай, мүн нютагай промышленностиин Министерствын аймагуудтахи предприятинуудаа хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилдэг дээрэһээ Түнхэнэй аймагай промкомбинадай ба промартелиин муугаар хүдэлмэрилдэг тухай дэлгэрэнгыгээр хэлээ.

Һургуулиин наһанай үхибүүдые һуралсалда хабаадуулха түсэбые манай аймагай дүүргэдэггүй байһанай гол шалтагаан юуб гэхэдэ, —гэжэ нүхэр Удаев хэлэбэ,—республикын гэгээрэлэй Министерство хадаа аймагтахи бодото байдалые мэдэдэггүй дээрэһээ манай аймагта тон ехэ түсэб үгэһэн байна. Жэшээлхэдэ, 1950 ондо 772 үхибүүдые нэгэдэхи класста абаха гэжэ гэгээрэлэй Министерство түсэблэһэн байха юм. Үнэндөө 391 хүүгэд нэгэдэхи класста абтаһан байна. Министерствын 1951 он соо манай аймагта үгэһэн түсэб баһа[...] байха юм.

Түнхэнэй аймагта долоо[нжэлэй] 4 һургуули байгуулагдаа. Т[...] 5—7 классуудай һурагша[д] мүн лэ олон болоһон байна[...] һуралсалай жэлдэ дурса[...] классуудай һурагшадай то[о ...]рэгшэ һуралсалай жэлэйхи[һээ ...] хүнөөр олон болоо. Тиимэш[...] һурагшадта классна 10 таһ[а]шэнээр түхеэрхэ, 140 парта [ба]сад мебель бүтээхэ хэрэгт[эй бай]гаа. Гэхэ зуура, гэгээрэлэй [Минис]терство манай аймагай һур[гуули] барилгада нэгэшье түхэри[г ...]лоогүй. Теэд 1950 ондо шэ[нэ һур]гуулинуудые барилгада [...]һан тон ехэ мүнгэ зөөри[е ...]нистерство ашаглажа ш[...] тухай элидхэл соо хэ[лэһэн] байна.

Туранска, Хобокско ба [...] Муринска долоонжэлэй һу[ргуули]нуудта шэнэ типовой байр[а] бариха зайлашагүй шухала [...] байна. Юуб гэхэдэ, эхин ба[...] лоонжэлэй олонхи һургуул[...] һурагшад зохидбэшэ байр[а соо] һуралсана.

Үгэ хэлэгшэ болбол һу[ргуули]нуудай ба бусад зарим [...]нуудта Түнхэнэй аймагай [...]тэ мүнгэ нэмэжэ һомолхы[ень ...] сиие гуйһан байна.

Газарта шииг нойто ехээр бария

☆ ☆

һайрамай уһа тогтооно

...тын малажалые хүгжөөлгэ ...жэлэй базаһаа дулдыдада... ...литэ. Тиимэһээ Зэдын айма... Кировэй нэрэмжэтэ колхозой ... ниитынгээ малажалда үб... ...жэлэй база байгуулхын тула... ...тэнһээ тэмсэхэ гэжэ шиидэв. ...э жэлдэ сабшалангай газар ...ржуулжа, ургасынь дээшэ... ...хын тулада үргэн далайсатай... хүдэлмэрилхэ ёһотойбди» гэ... ...нэ колхозой гэшүүд хэлсэнэ. ...илометр газарта сабшалангай ... бариха, 4 километр газарай ...ой заһабарилха, 900 гектар ...ахэ, сабшалан дээрэ 3500 ашаа наг шэбхэ гаргаха, 375 га газар уһалха уялгануудые эдэнэр абаһан байна. Мүн апрелиин 15 болотор уһалууриин эхинэй 20 хаалтануудые заһабарилха уялга эдэнэр абанхай.

Абаһан уялгануудаа дүүргэхын тулада нүхэр Чой Батожаповай бригада полинууд ба сабшалангай газар дээрэ һайрамай уһа тогтоожо захалаа.

Үндэр наһатай болобошье, нүхэр Батожапов бригадынгаа гэшүүдэй хүдэлмэриие зүбөөр, эдэбхитэйгээр эмхидхэнэ.

Сабшалан һайжаруулхада үндэр ургаса абтадаг

(Луговод Батожачов хөөрэнэ)

...шье бурят зон адуу ма... ...сахан лэ бэлшээридэ ябуул... ...до оруулдаг бэшэ, харин ...адарай газарые үтэг шэб... һайжаруулжа, үбһэ тэжээл ...хуряажа абагша һэн.

...Кировэй нэрэмжэтэ кол... ...алажалай талаар Зэдынгээ ... дотор томо колхозуудай ... юм. Энэ үбэл колхознай үб... ...ээр дуталдаа. Энэ хадаа ...эй муугаар хүдэлмэрилһэн... ...олоо. Иимэ байдалай дахин ...хагүйн тулада луговодуу... ...г үргэлжын бригада мүнөө ...эбди. Сабшалангай газар ...руулжа, ургаса дээшэлүүл... ...рьтой хүдэлмэри хэхээр ...гдаа. Минии хүтэлбэрилдэг ...ческо энэ бригада сэхэян ...ри бүтээхэ байна. Имагтал ...ангай газар һайнаар үтэг... ...д, сэбэрлээд, уһалаад бай... ...а үндэр ургаса абтадаг бай... ...ениие би өөрынгөө дүй дүр... ...ойлгооб.

...гаран жэл соо өөрынгөө кол... луговодоор хүдэлмэрилөөб. ...уура, түрүү агрономическа ... болон республикын суута ... В. Л. Герасимовай дүй ...өөрынгөө ажалда үргэнөөр ...жэ, даалгабарита участок ...э жэл бүри үндэр ургаса ... байгааб. Өөрынгөө дүй дүр... ...л ерэхэ бүри һайжаруулжа, ...ангай ургаса дээшэлүүлдэг. ...Жэшээнь, 1948 ондо 80 гек... ...майһаа гектар бүриин 31 ..., 1949 ондо 125 гектар саб... ...аа дунда зэргээр гектар бү... ...60 центнер үбһэн абтаа һэн. ... 1950 ондо правле... ...тһөө минии хүдэлмэридэ ... туһаламжа үзүүлээгүй дээ... ...ехэ үбһэн абтаагүй.

... хүдэлмэридэ хүндэ ойл... ...гүй нюуса юумэн байхагүй. ...эридөө имагтал дуратай... ...хандаха гээшэ тэрэнэй ам... ...н гол услови юм. Ниитын ...алда үбһэ тэжээлэй база ...игада бидэ луговодуудай хү... ...и ехэ удхашанартай. Саб... ...ай газар һайжаруулжа, ур... ...дээшэлүүлхэ бүхы арга бо... ...нууд бидэндэ бии. Сабша... ...газар дээрэ олонхи малнай ...эдэг, тиимэһээ наг шэбхээр ... үтэгжүүлхэ дүүрэн арга... ... Мүн Цагатуй гэжэ гол ...рьсэрээ талаан боложо хүрэ... ...эниие хаажа шадабал 250 гектар поли ба 400 гектар ...ангай газар уһалжа болохо ...

... бүхы арга боломжонуудаа ... хэрэглэхын тулада үбэлһөө ... хүдэлмэрилдэгби. Наг шэбхэ шэрэхэ, уһалууриин эхинэй хаалта заһабарилхын тулада һургааг, модо бэлэдхэхэ, мүльһэ суглуулха гэхэ мэтын хүдэлмэри үбэлдөө хэгдэдэг байна. Энэ хүдэлмэриин эгээл ехэнь хабарай үедэ бүтээгдэдэг юм. Уһа дэмы урадхаахагүйн тулада бүхы хэмжээнүүд абтадаг. Саһанай хайлахын урда тээ, мүн горхоной урдажа захалаа үдыдэ һубаг канавануудаа, тэдэнэй эхинэй хаалта сүм заһабарилжа дүүргэхэ шухала. Энэ жэлдэ манай бригада уһалууриин эхинэй 20 хаалтануудые тэдэнэй жэжэ канавануудтайнь заһабарилха ёһотойбди. Сабшалангай газарта 3500 тэргэ наг шэбхэ гаргаха ба 35 га газарта үтэг хэхэ байнабди. Поли дээрэ шэрэгдэһэн наг шэбхэеэ уһалхынгаа урда тээ газарай хүрьһэндэ оруулхада һайн байдаг.

Газарай 7—8 сантиметр гэдэхэдэ түрүүшынхеэ уһалдагбди. Зүгөөр энээнэй урда тээ сабшалангаа, һубаг канавануудаа һайнаар сэбэрлэхэ ёһотой. Майн 15-һаа хоёрдохи уһалалга эхилдэгбди. Энэ хадаа ногооной үндэһэлэлгэтэй тудаллажа, ургасынь түргэдхэдэг байна. Гурбадахи уһалалга ургасын шэлбэдээ гаралгатайнь тудалдадаг. Иимэ уһалалга ногооной ургасые элитээр дээшэлүүлдэг байна. Энэ жэлдэ манай бригада 375 га сабшалан нэгэ дахин уһалха, 200 гектарые 3 дахин уһалха юм. Цагатүйн голой уһан дурсагдагша газар уһалжа хүрэхэ байна.

Ургаса харууһалга болбол үндэр ургаса абалгын шухала хэмжээн юм. Сабшалангай газар дээрэ мал гаргажа огто болохогүй. Энээнээ хоройлжо абаха ёһотой. Посхоодгүй дээрэһээ зарим колхозууд сабшалангаа малда гэшхүүлжэ, ургасынь муудхаадаг. Баһа зарим колхозууд адуу малаа нюнь болотор сабшалан дээрэ адуулдаг. Энэ мүн лэ ургаса доошолуулдаг байна. Ногооной үндэһэ гэшхүүлхэдэ ургасань хахад хубяар доошолдог юм. Майн 1-һээ оройтуулангүй малнуудаа сабшаланһаа гаргаха хэрэгтэй.

Минии бригада 19 гэшүүдтэй, 14 моридтой, 10 тэргэ зэмсэгүүдтэй. Сабшалангаа хоройлхын тулада бригадымнай зарим хүнүүд модо бэлэдхэжэ байна. Малай 4 точконуудһаа наг шэбхэ сабшалан дээрэ шэрэжэ, уһалууриин сетнии эхинэй хаалта заһабарилжа байнабди. Түхэреэн жэл соо хэхэ хүдэлмэриимнай түсэб зохёогдонхой. Энээнэй ёһоор хүдэлмэрилжэ, ниитынгээ малда үбһэ тэжээлэй база байгуулхын түлөө үсэд шангаар тэмсэхэбди.

☆

☆

луурини головной хаалта заһабарилжа байна.

Тус бригада саһанай хайлатар уһалууриин головной 20 хаалта жэжэ канавануудтайнь заһабарилха уялга абаад, хоёрдохи хаалтаа дүүргэхэсэ байна. Мүнөө үдэрэйнгөө даалгабариие эдэнэр 110 — 150 процент дүүргэнэ.

Н. Назаровай фото.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Кировэй ...рэмжэтэ колхозой луговод... ...бригадын бригадир нү... ...Ч. Батожапов (хүрөэ соо).

...хи зураг дээрэ: тус ...адын гэшүүд (зүүн ...н) Дылик Чойнзонов, ... Батожапов ба Жалсан ...пилов гэгшэд уһа...

☆ ☆

> **Парнуудай бүхы талмай дээрэ борнойлго хэжэ, газарай хүрьһэндэ шииг нойто ехээр барилга үндэр ургасын түлөө тэмсэлэй шухала услови мүн. Энээниие нэгэшье үдэрөөр оройтуулжа болохогүй. Зэдын, Ториин, Иволгын аймагуудай зарим колхозууд түүбэрнлэн эртын борнойлго эхилээ. Курбын МТС-эй зарим тракторна бригаданууд энэ хүдэлмэриие мүн лэ эхилһэн байна.**
>
> **Колхозуудай ба МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд борнойлгые нэгэшье үдэрөөр хожомдуулангүй эхилхэ ёһотой.**

Бичурынхидай уряае дэмжэнэбди

Бичурын колхознигуудай хандалга зүбшэн хэлсэхэ зуураа, манай артелиин гэшүүд энэ жэлдэ хүдөө ажахын бүхы культурануудай үндэр ургаса абаха гэжэ шиидээ. Дунда зэргэдээ гектар бүриин 15 центнер шэниисэ, 13 центнер хара таряа, 15 центнер овес, 15 центнер ячмень, үрһэнэй участогай гектар бүриһөө 25 центнер ургаса хуряаха уялга абаабди.

Эдэ уялгануудые дүүргэхын тулада бидэнэр полевой хүдэлмэри түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтахамнай. Полинууд дээрэмнай 2 трактор хүдэлмэрилхэ байна. Эдэ машинанууд ба хүдөө ажахын бусад машинанууд һайнаар заһабарилагдаа.

Полинуудые үтэгжүүлгэ, тэндэ шииг нойто тогтоолго үндэр ургасын түлөө тэмсэлдэ гол шухала удхашанартай. Тиимэһээ үбэлэй сагта энэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаһан байна. Поливууд дээрээ, шииг нойто ехээр тогтоохын тулада үбэлдөө 347 гектар газарта саһан тогтоогдоо, 4000 тэргэ наг шэбхэ гаргагдаа. Мүн 50 центнер үнэһэ, 53 центнер шубуунай аргал суглуулаа һэмди. Бии байһан бүхы үрһэеэ мүнөө нара һалхинда дулаасуулжа байнабди. Бүхы ороoһото культурын ба хартаабхын үрһэ яровизацилаабди. Гадна намарай хара тараанай ургаса дээшэлүүлхын тула ехэ анхарал табигдана. Энэ тараанай 215 гектар газарта эртын борнойлго хээд, бүхы талмай дээрэнь тэжээл оруулхабди. Тиигээд байбал хара тараанай гектар бүриһөө 15 центнер хүрэтэр ургаса абажа болохо байна.

Тараанай газар уһалха хүнүүд гаргагдаа. 40 гектар газар механическаар уһалха ба 80 гектар газарта һайрамай уһа тогтоохобди. Мүнөө һайрамай уһа тогтоолгодо гаргаһан хүнүүднай байһан канава һубагуудаа заһабарилжа, сэбэрлэжэ эхилээ.

Эртын тарилгые 12 хүдэлмэриин үдэр соо һайн шанартайгаар үнгэргэхэбди. Полевой хүдэлмэриие шанартайгаар аад, түргэнөөр, эмхитэйгээр үнгэргэхын тулада социалистическэ мүрысөөндэ оролсогты гэжэ республикын бүхы колхознигуудые уряалнабди.

С. Кожевников, Хориин аймагай Хасууртын сельсоведэй «Победа» колхозой түрүүлэгшэ.

Баян ургасын түлөө тэмсэл

ИВОЛГА. **(Телефоноор абтаба).** Аймагай түрүү колхозууд газарай хүрьһэндэ шииг нойто ехээр барихын тула полинууд ба сабшалангай газар дээрээ һайрамай уһа тогтоожо байна. «Улаан Оронго», Лениинэй нэрэмжэтэ колхозуудта энэ хүдэлмэри муу бэшээр эмхидхэгдээ. Мүн Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо 5—6 колхознигууд полинууд ба сабшалангай газар дээрэ һайрамай уһа тогтоожо эхилээ. 600 метр газарта шэнэ канава татагдажа, мүн бии байһан канава һубагууд заһабарилагдажа, сэбэрлэглэжэ байна.

17 партсъездын нэрэмжэтэ колхозой луговод нүхэр Рупышевай звено канаваа заһабарилжа эхилэнхэй.

Газарай хүрьһэндэ шииг нойто бариха зорилгоор Сталинай ба Маленковой нэрэмжэтэ колхозуудай полидо хүдэлмэрилдэг Иволгын МТС-эй тракторна бригаданууд эртын борнойлго эхилээ.

Полинууд ба сабшалан дээрээ һайрамай уһа ехээр тогтоохо хэрэг тоодоггүй колхозууд бии байна. Эдээнэй тоодо «Коминтерн», Молотовой нэрэмжэтэ, «1-е Мая» колхозууд ба Калёновско сельсоведэй Лениинэй нэрэмжэтэ колхоз ороно. Эдэ колхозуудай түрүүлэгшэнэр нүхэд Лубсанов, Дымбренов, Овчинников ба Загузин гэгшэд «үшөөл хүсэд дулаан болоодүй» гэжэ 1—2 хүнүүдые энэ хүдэлмэридэ гаргаад, олон колхознигуудые «саһанай хүсэд хайлажа захалхада» гаргахабди гээд, нобшоржо һууна. Эндэхид һубаг канавануудаа заһабарилнагүй, хаалта хэхэ материалнуудые бэлэдхэнэгүй. Гэхэтэй хамта, хада майлын саһан хайлажа, ганга жалга руу урдажа байна.

А. Алагуев.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (дээрэһээ) Заиграйн аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой, Социалистическэ Ажалай Герой нүхэр С. Киселёвой хүтэлбэрилдэг тараанажалай бригада парта шииг нойто бариха зорилгоор борнойлолго хэжэ байна. Тус колхозой тараанажалай бригадануудай бригадирнууд нүхэд С. Киселев Т. Тарабукин хоёр аймагай хүдөө ажахын таһагай главна агроном, СССР-эй Верховно Совэдэй депутат нүхэр Н. Метляевта колхозойнгоо уһалууриин системын головной барилга тухай хөөрэжэ байна.

Мүн энэ аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо уһалууриин саг зуурын һубагуудые татаха зорилгоор хэмжээлгын хүдэлмэринүүд хэгдэжэ байна. Энээгээр Шулуутадахи уһалууриин урдэнай системэ шэнэдхэгдэн байгуулагдажа, сабшалангай ба тараанай газарнууд уһалагдаха юм. Байгша ондо уһалууриин тус системын головной барилга ба магистральна каналай малталга дүүргэгдэжэ, Сталинай нэрэмжэтэ ба «1 Мая» колхозуудай үшөө 450 гектар сабшалан уһалагдадаг болохо юм. Зураг дээрэ: уһалууриин Удинска системын Управлениин начальник, инженер М. Соколов, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой тараанажалай бригадын бригадир Ц. Дондоков, техник В. Холмогоров гэгшэд невилирэй дэргэдэ байна.

М. Миневэй фото.

Хабарай эртын борнойлгые саг соонь үнгэргэхэ

Мүнөө жэлэй хабар хадаа газартаряалангай культурые эрид дээшэлүүлгын, хүрьһэ элдүүрилгын шанарые һайжаруулгын ба бүхы хүдэлмэринүүдые агротехническэ богони болзорто үнгэргэлгын хабар болохо ёһотой. Хабарай полевой хүдэлмэриин эгээн түрүүшынхинь ба хүрьһэндэ шииг нойто тогтоохын түлөө тэмсэлэй шухала хүдэлмэринь хадаа хабарай эртын борнойлго болоно. Хабартаа хуурай уларилтай байдаг манай республикын условидо энэ агротехническэ простой арга угаа ехэ удхашанартай.

Хүрьһэнэй 6—8 сантиметр гүнзэгыгөөр гэдэн сасуу бүхы пар ба намарай парые борнойлхо хэрэгтэй. Тингэхэдэ хүрьһэнэй шорой бамбагар зөөлэн болгогдожо, ургасада хэрэгтэй олон зуун тонно уһан баригдадаг юм.

Зэдын, Иволгын ба Ториин аймагуудай олон колхозууд шииг нойто барилгын полевой хүдэлмэринүүдые эхилээ. Гэбэшье, дурсагдагша аймагуудта, мүн бусадшье аймагуудта пар ба намарай парай нилээд ехэ талмайн саһанай үни хайлажа, хүрьһэнэй хатажа байбашье, энэ хүдэлмэри үшөө эхилэгдэнэгүй. Хабарай эртын борнойлгые үдэрөөр, часаар хожомдуулбал, энэ агротехническэ үнэтэ хэмжээ-ябуулгын аша туһань доошолно, ургасада хэрэгтэй шииг нойто ехээр хатана гэжэ зарим колхозуудай ба МТС-үүдэй директорнууд, мүн агрономууд мартана. Хабарай эртын борнойлго гансал трактораар хэгдэхэ ёһотой гэжэ һанадаг колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ехээр эндүүрнэ гээшэ. Олонхи колхозуудта борнойлогдохо талмай угаа ехэ байдаг ба энэ хүдэлмэри 2—3 үдэрэй турша соо хэгдэдэг туладань, тэрээниие гансахан лэ трактораар хэхын аргагүй байһаниинь лабтай. Тиимэһээ полевой хүдэлмэриин түрүүшын үдэрһөө эртын борнойлгодо колхозуудай мори унаа олоороо табигдаха, бии байһан борнойнууд бултадаа үндэр бүтээсэтэйгээр хэрэглэгдэхэ ёһотой. Тэрэшэлэн эртын борнойлгые богони болзор соо дүүргэлгэ хангаха хэмжээтэйгээр тракторна агрегадуудые МТС-үүд табиха уялгатай.

Хабарай эртын борнойлго хэхын тула гансал борнойнууд хэрэглэгдэхэ ёһотой гэжэ зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мүн агрономуудшье буруу бододог. Гэхэтэй хамта, энэ хүдэлмэридэ шлейфэнүүд, гвоздёвконууд ба волокушануудые амжалтатайгаар хэрэглэжэ болохо юм. Үбэлэй турша соо ехээр нигтарaагүй байдаг намарай парые эдэ зэбсэгүүдээр борнойлходо болохо. Шлейфэнүүд ба волокушануудые колхоз бүхэн олоор бүтээжэ шадаха байна.

Мүнөө жэлдэ намарай хара таряан һайнаар үбэлжөө. Тээд энээгээр колхознигууд ба агрономууд һанаагаа амаржаха ёһогүй. Намарай тараанай һайнаар ургахын тулада тэрээндэ зохид услови байгуулха, нютагай ба минеральна үтэгжүүлгээр нэмэлтэ тэжээл үгэхэ шухала. Энэ хүдэлмэри намарай тараанай бүхы талмай дээрэ заабол хэгдэхэ ёһотой. Нэмэлтэ тэжээл эртээнһээ үгэхэдэ намарай таряан тэрээниие дүүрэн хэрэглэжэ, улам һайнаар ургаха байна. Академик Т. Д. Лысенкын зохёоһон агротехническэ энэ шэнэ арга колхозно практика дээрэ һайн үрэ дүн харуулаа. Намарай тараанай ургасые эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэ тон ехэ туһатай тула энэ арга хаа хаанагүй хожомдуулагдангүй хэрэглэгдэхэ ёһотой.

Намарай тараанай ургасые дээшэлүүлгын нэгэн шухала услови хадаа эртын борнойлго болоно. Мүнөө олохон колхозуудта энэ хүдэлмэриие эхилхээр болоо. Энэ шухала хүдэлмэриие хаһа болзортонь хээгүй һаа, хүрьһэндэ дарсагар хальһан бии болохо ба гантаха, тэрээнһээ шалгагаалан газарай шииг нойто ехээр хатажа, намарай таряан муугаар ургаха байна. Тиимэһээ хүрьһэнэй хатажа эхилхэлээр намарай тараанай ургасые рядынь хүндэлөөшэнь борнойлжо, шииг нойто бариха шухала.

Бичурын колхозно таряашад республикын бүхы колхознигууд, МТС-үүдэй хүдэлмэрилэгшэд ба хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ хандаһан хандалга соогоо тараанайнгаа бүхы талмайн га бүриһөө 15 центнерһээ доошо бэшэ таряа, тэрэ тоодо 16,5 центнер шэниисэ хуряаха гэһэн уялга абаһан байна. Энэ уялгаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын тула агрономическа наукын ба хүдөө ажахын түрүүшүүлэй туйлалтануудые үргэнөөр хэрэглэхэ уялга абаа. Агротехническэ бусад хэмжээ-ябуулгануудтай хамта мүн пар ба намарай парай бүхы талмайе, тэрэшэлэн намарай тараанай ба олон жэлэй ногоонуудай эртын борнойлгые 2—3 үдэр соо үнгэргэхэбди гэжэ бичурынхид уялга соогоо мэдүүлһэн байна. Бичурынхидай жэшээе республикын бүхы колхозууд халуунаар дэмжэхэ ёһотой. Газарай хүрьһэндэ шииг нойто һайнаар тогтоолго, тарилгые түргэнөөр ба шанартайгаар үнгэргэлгэ хадаа байгша ондо үндэр ургаса хуряалгын, социалистическэ уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэлгын үндэһэ һуури болохо байһаниинь дамжаггүй.

Тараанай ургасые дээшэлүүлхын түлөө социалистическэ мүрысөө эмхидхэлгэдэ колхозуудай партийна организацинуудай болон хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй үүргэ угаа ехэ. Тэдэнэр хадаа хабарай полевой хүдэлмэриин үедэ колхознигуудай ажалые һайнаар эмхидхэхэ, үйлэдбэриингөө зэр зэмсэгүүдые, МТС-үүдэй баян техникые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха хэрэгтэнь колхозуудай түрүүлэгшэнэртэ ба тараанажалай бригадануудай бригадирнуудта туһаламжа үзүүлхэ уялгатай.

Д. ЛЕСИК.

Мал эмнэхэ шэнэ арга

Улаан-Удын зооветеринарна институдай доцент, биологическа наукануудай кандидат нүхэр Филиппов Росглавмаслопромой Бурят-Монголой трестын Саянтадахи тоhоной заводто хэдэн дахин ошожо, хүрэнгэhөө (айрагhаа) ацидофильна hү гаргаха туршалгануудые хэбэ.

Доцент Филипповэй заабаряар хүрэнгэhөө бэлэдхэгдэhэн ацидофильна hүн элдэб наhанай залуу малда, олон янзын хэмжээтэйгээр уулгагдаhан байгаа. Тэрэнь тугалай, поршоонхонуудай шэшэлгые аргалха тон hайн үрэ харуулба. Залуу малай шэшэнгир үбшэнhөө ухэлгые усадхалгада энэ шэнэ ёhоной эмшэлгэ тон ехэ удхашанартай. Тиимэhээ эмнэлгын энэ метод колхозно малажалай саашанхи хүгжэлтэдэ нилээд ехэ туhа нэмэри болохо байна. Ацидофильна hүн малда диэтическэ hайн тэжээл байhаниинь үнинэй элитэ байбашье hаань, энээнэй урда тээ манай эндэ ямаршье туршалганууд хэгдэдэггүй, залуу малые эмшэлгэдэ хэрэглэгдэдэггүй байгаа. Доцент нүхэр Филиппов, участково зоотехник Зайцевагай, Саянтын тоhоной заводой мастер Муртасовагай болон Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой МТФ-гэй хүдэлмэрилэгшэдэй туhаламжаар хүрэнгэhөө ацидофильна hү гаргаха ба тэрээгээр үбшэн мал эмнэхэ талаар нилээд ехэ амжалта туйлаа. Республикын хүдөө ажахын бүхы мэргэжэлтэд ба hү-тоhоной промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд нүхэр Филипповэй хэhэн туршалгануудые үргэнөөр хэрэглэжэ, залуу малнуудые эмшэлхэ ацидофильна hү элбэг ехээр гаргаха ба хэрэглэхэ ёhотой.

А. Старков.

Унагалха гүүдээ hайнаар хаоууhална

«Унагадые хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ ябадал шадабари мэргэжэлhээ дулдыдадаг юм» гэжэ Түнхэнэй аймагай Толтойн сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхозой адуушан Дамба Жабаевич Цыденов хөөрэнэ. Тэрэ хадаа нёдондо түсэбэй ёhоор 25 толгой түл абаха байhан аад, 28 гүүдые түрүүлээд, түлнүүдээ бултыень тобир таргаар ондо оруулжа байна.

Мүнөө хабар 40 шахуу гүүдые түрүүлхэ байна. Үбэлэй сагта нүхэр Цыденов түрэхэ гүүдые hайхан үбhөөр ба соломоор нормын ёhоор эдеэлүүлдэг, үдэртөө 3 дахин уhалдаг, хагда hайнтай нэмэри газарта адуулдаг. Гүүдэйнгээ түрэхэhөөнь 5—7 хоног урид бэлшээридэ гаргадаггүй, мүн унагалhан хойноошье түлнүүдэй хүсэд томожожо эжэл хүсэдэг болоhон хойнонь бэлшээридэ гаргадаг байна.

Нүхэр Цыденов гүүдээ бултыень ороондо оруулдаг, унага хаюулдаггүй, мүн абаhан түлнүүдээ бүгэдыень түлжүүлдэг эрхим адуушан гэжэ суутай юм.

Н. Бадмацыренова.

Аюулгүй байлгые сахинагүй

Большевистскэ парти болон Советскэ правительство ажалшадай элүүр энхые сахиха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулна. Тиигээд, бэеын элүүр байдалда аюул тохёолдоморр предприятинуудта, нэн түрүүндэ, ой модоной промышленностьда, газар доро хэгдэдэг хүдэлмэринүүдтэ аюулгүй байлгые сахиха хэрэгтэ ехэхэн хэмжээнэй мүнгэ hомолдог юм.

Тэрээнhээ гадна, аюулгүй байлгые сахиха элдэб олон зүйлэй түхеэрэлгэнүүд үгтэнэ. Гүрэнэй зүгhөө үгтэдэг ехэхэн туhаламжануудые дүүрэнээр ашаглан энэ шухала хүдэлмэриие hайжаруулдаггүй хүтэлбэрилэгшэд манай промышленна предприятинуудта бии байдагынь тон гэмшэлтэй.

Аюулгүй байлгые сахиха хэрэгтэ hомологдоhон мүнгэ зөөриие дүүрэнээр ашагладаггүй, хэтэрхэдээ ондоо тээшэнь гаргашалдаг хүтэлбэрилэгшэд бии. Жэшээлхэдэ, Черемуховска леспромхозой мастерска зарим участогуудта аюулгүй байлгые сахиха талаар юунэйшье хэгдээгүй дээрэhээ боложо, hүүлэй үедэ аяар таба дахин аюул тохёолдоhон байна. Тэрэнэй хоёрынь хүнэй ами наhанда хоро хүргөө.

Тус леспромхозой директор нүхэр Афанасьев, главна инженер нүхэр Козлов гэгшэд аюулгүй байлгын техникын гуримые участогуудта дүүргэлтэ болгохо хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандана. Энэ талаар участогуудай мастернуудай болон технологуудай харюусалга дээшэлүүлэгдэнэгүй. Тиимэhээ «Каракуль» гэжэ участогай технорук нүхэр Мамоновой гэмээр хоёр дахин аюул болоhон байгаа. Юуб гэхэдэ, тус участогай технорук нүхэр Мамонов модо отолхо шэнэ участогта хүнүүдые эльгээхэдээ, тэрэ участок соохи үмхиржэ хохюур болоhон аад, унахаяа байhан модонуудые сэбэрлээгүй байшоо. Теэд, hалхинай болоходо унаhан хохюур модонууд хэдэн модошодые даража гэмтээhэн байна.

Модошодто зохистой услови байгуулха талаар энэ леспромхозой дирекци зааханшье оролдолго гарганагүй. Тус дирекци, профсоюзна организаци хоёрой хоорондо баталагдаhан колдоговорой ёhоор, дирекци хадаа холо ошожо модо бэлэдхэдэг хүдэлмэришэдтэ транспорт үгэхэ үүлгатай юм. Теэд, мүнөө эндэхи модошод 8—10 километртэ ябгаар ябана.

Тиихэдэ, зарим модошод хүдэлмэридэ ошоходоо ба ерэхэдээ модо ашаалhан автомашинануудта hуугаад аюулда ороно. Иимэрхүү ушар Хандагатайн, Курбын болон бусад леспромхозуудта гарана. Леспромхозуудай хүтэлбэрилэгшэд эдэ дутуунуудаа дары усадхаха ёhотой.

Бор. Иванов.

ТАСС-эй буруушаал

Маньчжурида «Хитадаб шэ сэрэгүүд» суглуулагдажа байhан хэбэртэй мэдүүлгые апрелиин 4-дэ США-гэй түлөөлэгшэдэй палатын түрүүлэгшэ Рэйберн түлөөлэгшэдэй палатада хэhэн байна. Маньчжурида советскэ сэрэгүүд суглуулагдажа байhан ябадалые Рэйберн хараадаа абаа гэhэн мэдээсэлнүүд тэрэнэй hүүлээр американска хэдэ хэдэн газетэнүүдтэ толилогдоо.

hанаанhаа абажа тааруулhан ба хардаха зорилготой тэдэ мэдээсэлнүүдые буруушаахаар ТАСС түлөөлэгдэбэ, ушарынь, советскэ ямаршье сэрэгүүд Маньчжурида байхагүй.

Советскэ залуушуулай делегаци Норвеги мордобо

Норвегиин залуушуулай коммунистическэ Союзай уряалаар, Советскэ залуушуулай делегаци нүхэд П. М. Машеров (делегациин хүтэлбэрилэгшэ), Г. М. Гнездилова ба С. Ф. Кузнецов гэгшэдэй составтайгаар Норвегиин комсомолой ээлжээтэ съездэ хабаадахын тула апрелиин 6-да Осло мордобо.

(ТАСС).

КОРЕЯДАХИ СОБЫТИНУУД

Арадай армиин Главна командованиин мэдээсэл

ПХЕНЬЯН, апрелиин 9. (ТАСС). Арадай армиин частьнууд бүхы фронтнууд дээрэ Хитадай hайндуратанай отрядуудтай нигта хани харилсаатай ябажа, дайсанда эсэргүү хамгаалгын шанга байлдаануудаа үргэлжэлүүлээд, дайсанай хүнүүдтэ ба техникэдэ ехэ гээлтэ хоролтонуудые ушаруулаа гэжэ Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай армиин Главна командовани мүнөөдэр мэдээсэбэ.

Центральна фронт дээрэ Арадай армиин частьнууд үнгэрhэн хэдэн үдэр соо дайсанай 2300 гаран солдадууд ба офицернүүдые, тэрэ тоодо американска 700 гаран солдадууд ба офицернүүдые үгы хэhэн, шархатуулhан байна. 6 танк, 4 автомашина үгы хэгдээ.

Хитадай территоридо американска авиациин хорото добтолгонууд

ПЕКИН, апрелиин 8. (ТАСС). Синьхуа агентствын корреспондент Аньдунhаа иигэжэ мэдээсэнэ:

hүүлэй үедэ американска самолёдууд Зүүн-Хойто Хитадай агаарта хэдэн удаа нэбтэрэн ороод, бомбодоhон ба буудаhан байна. Тиихэдээ хүнүүдые алаhан, мүн хитад арадай эд зөөридэ хохидол ушаруулhан байгаа.

Мартын 30-най 19 часhаа мартын 31-нэй 3 час хүрэтэр американска самолёдууд Хитадай агаарай хилые 17 дахин дабаhан байна.

Эб найрамдалай Пактын түлөө!

Румыни дотор Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй хандалгада гараа табижа эхилээ

БУХАРЕСТ, апрелиин 7. (ТАСС). Румынска арадай республикын Национальна ехэ суглаанай депутадууд мүнөөдэр баярай оршон байдалда Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй хандалгада гар табиба.

Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ доктор Петру Гроза, Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, Румынска хүдэлмэришэнэй партиин генеральна секретарь Георгиу-Деж, Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор Анна Паукер, Василе Лука, Тесхари Джорджеску, Иосиф Кишиневский, Киву Стойка ба Румынска арадай республикын правительствын бусад гэшүүд энэ түүхэтэ документдэ түрүүлэн гар табиба.

Канадада эб найрамдал хамгаалха национальна ассамблей нээгдэбэ

ТОРОНТО, апрелиин 7. (ТАСС). Эб найрамдал хамгаалха Бүхэканадска национальна ассамблей апрелиин 7-до Торонтодо нээгдэбэ. Эб найрамдал хамгаалгын нютагай комитедүүдээр, профсоюзна организацинуудаар, национальна элдэб группануудай организацинуудаар, залуушуулай организацинуудаар, эхэнэрнүүдэй организацинуудаар hунгагдаhан 3000 шахуу делегадууд Канадын заха хизаар бүриhөө ерэжэ, ассамблейн хүдэлмэридэ хабаадалсаба. Церковно элитэ ажал-ябуулагшад ба ниитын организацинуудай түлөөлэгшэд ассамблейдэ тэрэшэлэн ерээ. Эб найрамдал хамгаалха канадска конгрессэй түрүүлэгшэ Джеймс Эндикотт ассамблей дээрэ үгэ хэлээ.

Польшодохи бүгэдэниитын бүридхэл бэшэлгын дүн дээрэхи дүнгүүд

ВАРШАВА, апрелиин 6. (ТАСС). Польшын главна статистическэ Управлени 1950 оной декабриин 3-да болоhон бүгэдэниитын бүридхэл бэшэлгын дүнгүүдые толилоо.

Бүридхэл бэшэлгын мэдээнүүдэй ёhоор, Польшын зон 24.976.926 хүн, тэрэ тоодо 11.912.541 эрэшүүл, 13.064.412 эхэнэрнүүд болоно гэжэ мэдээсэл соо хэлэгдэнэ.

Турецкэ засагаархид дура зоргоороо аашална

СОФИЯ, апрелиин 7. (ТАСС). Болгариин арадай республикын гадаадын хэрэгүүдэй Министерство Эдирндэхи болгарска вице-консул Димитр Янакиевай дипломатическа ойроо хүртэшэгүй эрхые турецкэ засагаархидай муухайгаар эбдэhэн ябадалда эсэргүү протестые Софиядахи Турциин дипломатическа миссидэ дамжуулан үгэбэ.

Турецкэ полици Болгариhаа бусажа ерэhэн дарыдань Янакиевые арестовалhан ба полицейскэ тусхай байра дотор хааhан байна гэжэ ното соонь заагдана. Дипломатическа паспортаар баталагдаhан дипломатическа ойроо хүртэшэгүй эрхэеэ заажа, болгарска вице-консулой эридээр буруушааhан болобошье hаань, полициин 10 хүнүүд бүхы юумыень буляан абажа, бэеыень нэгжэhэн, мүн албанай ба дипломатическа документнүүдыень буляан абаhан байна.

«Өөрынгөө правительствын үмэнhөө Болгариин арадай республикын гадаадын хэрэгүүдэй Министерство,—гэжэ ното соонь хэлэгдэнэ,—болгарска вице-консул Димитр Янакиевай дипломатическа эрхые бүдүүлигээр эбдэhэн ябадал эридээр буруушаана».

Французска правительствын антидемократическа шэнэ акт

ПАРИЖ, апрелиин 8. (ТАСС). Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй ажал-ябуулгые Франциин территори дээрэ хорихо тухай премьер-министр Анри Кэй гэгшын гар табилгатай декрет правительственна орган «Журналь Офисьель» гэдэгтэ толилогдоhон байна.

Французска правительствын энэ шиидхэбэри Франциин прогрессивнэ зоной дунда эрид протест үүсхэбэ.

Эб найрамдалай национальна Совет тусхай мэдүүлгэ толилоо, тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: «Энэ шиидхэбэри ямаршье хүсэ олохогүй, ушарынь Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй хүсэниинь эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ нэгэдэhэн Франциин олон миллион эрэшүүл ба эхэнэрнүүдтэ түшэглэнэ».

ФРАНЦИДА 1951 ОНДО Б[...] УЛАСХООРОНДЫН КИНОФЕСТИВАЛЬДА СОВЕТСКЭ КИНЕМАТОГР[...] ХАБААДАЛГА ТУХА[...]

Энэ оной апрелиин 3-[...] хүрэтэр Канны городто (Ф[...] уласхоорондын (дайнай [...] дүрбэдэхи кинофестиваль [...] хонь, тэрээндэ 20 гаран [...] хабаадалсаха байна.

Канныдахи кинофестивал[...] ветскэ долоон фильм: [...] соргский», «Алтан одоной [...] лер», «Сүлөөлэгдэhэн [...] «Сэсэглэн hалбарhан Укр[...] «Советскэ Латви», «С[...] Азербайджан», «Советскэ Э[...] табигдахаар хараалагдана.

Советскэ кинематографии[...] hөө СССР-эй арадай арти[...] Сталинска шангай лауреат[...] кинорежиссер В. Пудовкин [...] тист Н. Черкасов составтай [...] гой хүдэлмэрилэгшэдэй де[...] Канныдахи кинофестивальд[...] баадалсаха.

СССР-эй кинематографи[...] нистрын орлогшо Н. Семен[...] легацине толгойлхо.

Шатараар дэлхэйн тү[...] hуури эзэлхын түл[...]

Ботвинник-Бронштейнэй [...]

Апрелиин 8-да болоhон [...] 11-дэхи партида Ботвинник [...] наар наадаа. Бронштейн ш[...] дийскэ хамгаалга хээ. Д[...] чемпион хахад час бодоhоно[...] hүүлээр хүбүүгээ үгэбэ. Үш[...] дэн удаа ябаад, сагаанай [...] атака хэхын тулада дахин [...] хүбүүгээ үгэхэ баатай боло[...]

Тэмсэл шангадаа. Шадаб[...] хамгаалга хэжэ, Бронштей[...] гөөдынгөө добтолгые гэдэр[...] хёо. Сагаанаар наадагшын [...] горьтой байжа шадахагүй [...] уланшьегүй тодорбо. Матер[...] тэгшэ болохо ба тэнсэхэ [...] туйлан, наадалгаа хилбар [...] хые зүбшөөрөө. Хоёр хү[...] гөөр тэмсэлээ үргэлжэлүүлэ[...] винник баhа үүсхэл гар[...] эрид эрмэлзэбэ. Бронштейн [...] гөө фигурануудые эдэбхитэй [...] гожо шадаа.

Бронштейн үлүү хүбүүдэй [...] бусааба, тэрэнэй hүүлээр [...] фигуранууд аюултай ба[...] оробо. Материальна зайла[...] гээлтэ үзэхэ аюул доро, Б[...] ник бэрсээ тэргээр ба морёо[...] хэ гэжэ шиидэбэ.

Гэбэшье, энэнь абарааг[...] дэхи ябадалдаа үшөө нэгэ [...] гээхэ болоhоноо мэдээд, ила[...] дээрэ өөрыгөө мэдэрбэ. М[...] тоо 5,5:5,5.

(ТА[СС])

Харюусалгата ред[актор]

Б. А. ОЧИ[...]

Хабартаа намарай хара таряа харууhалга

☆ ☆

Специалистын зүбшэл

☆ ☆ ☆

Намарай хара таряан — эдеэ хоолой үнэтэ культура мүн. Хабар тариhан тарянда орходоо энэ hайн ургаса үгэдэг, хабарай хуурай hалхинда хатадаггүй культура юм. Энэ тариан гандадаг үеhөө урид үндэhэлжэ үрдидэг, тиимэhээ газарай хүрьhэнэй шииг нойтые hайнаар хэрэглэжэ шададаг байна.

Гүрэнэй селекционно Онохойн станциин гаргаhан Удинская гэжэ нэрэтэй намарай хара таряан Бурят-Монголдо тарихада таарамжатай. Энэ хадаа Забайкальеын шэрүүн хүйтые дабажа шададаг тэсэмгэй сорт юм.

1950—1951 онуудай үбэл Бурят-Монголой колхозууд намарай хара таряанай горьтойхон талмай дээрэ саhа ехээр тогтооhон байна. Саhаар хушаатай байхадаа хара таряан хүлдэхэгүй ба саhаниинь хабар хайлахадаа шииг нойто ехээр үгэжэ, таряанай ургасада hайнаар нүлөөлдэг байна. Ехэнхидээ шииг нойтоной запасай багаhаа шалтагаалжа, ургасын хэмжээн доошолдог юм. Тиимэhээ hайрамай уhа хаhа саг соонь тогтоохо шухала.

Намарай культурануудай ургасые дээшэлүүлхын тула тэрээндэ нэмэлтэ тэжээл үгэхэ хэрэгтэй. Хабарай үедэ намарай хара таряан тэжээлэй бодосуудаар, илангаяа азодоор дутамаг байдаг. Бэлээр хайладаг азотно үтэгжүүлгэнүүдээр нэмэлтэ тэжээл үгэхэдэ намарай культурануудай байдал hайжардаг, ургасань дээшэлдэг байна. Азотно, фосфорно ба калийна минеральна үтэгжүүлгэнүүдээр нэмэлтэ тэжээл үгэхэдэ hайн. Гектар бүридэ азотно үтэгжүүлгэнүүдые (аммиачна селитрэ гү, али сульфат аммони) 2—3 центнер, суперфосфат 3—4 центнер ба калийна дабhа 1,5—2 центнер дозотойгоор оруулха ёhотой.

Хэрбээ минеральна үтэгжүүлгын үгы байгаа hаань, пеэшэнэй үнэhэ, шубуунай аргал, наг шэбхэ мэтын нютагай үтэгжүүлгэнүүдые хэрэглэхэдэ болохо. Гэбэшье, намарай тариянда хабартаа азодhоо үнэтэй үтэгжүүлгэ байхагүй.

Шубуунай аргал бутаргаад, хуурайгаар гектар газарта 3—4 центнер, үжөөhэн шэбхэ 5—8 тонно, пеэшэнэй үнэhэ 5—6 центнер хэрэглэхэ ёhотой. Эдээниие химгадахын тула гранулированна үтэгжүүлгэ болгожо хэрэглэхэдэ hайн. Суперфосфадые наг шэбхэ ба шубуунай аргалтай холижо, бочкодо хэжэ худхаад, бишыхан монсогорнууд гранулнууд болгодог юм. Газараа борнойлжо, үтэгжүүлгэнүүдые хүрьhэндэ оруулха ёhотой. Зүгөөр, хабарай борнойлго хадаа хүрьhэндэ үтэгжүүлгэ оруулхын зорилготойгоор хэгдэхэ тэды бэшэ, харин намарай таряанай бүхы талмай борнойлогдохо байна.

Эртэ хабарай борнойлго хэхэдээ үбэлдөө нигтаран хатуужаhан газарай хүрьhые зөөлэрүүлнэбди. Иигэхэдэ хүрьhэнэй шииг нойтон баригдахаhаа гадна, хүрьhэндэ үтэгжүүлгэ оруулагдана, намарай таряанай үхэhэн ба гэмтэhэн шэлбэ, набшанууд гаргагдан хаягдана.

Намарай хара таряанай газарые борнойлхын тула нэгэ жэгдээр ябадаг хүндэ, түмэр борнойнууд хэрэглэгдэхэ ёhотой. Борнойлгые хожомдуулангүй, шоройн няалдахаа болин сасуу хэхэдэ хүрьhэн бэлээр бутаржа унадаг. Намарай таряа борнойлходоо тарилгыень хүндэлэн, 2 дахин борнойлхо хэрэгтэй. Зөөлэн газартань хүнгэн борнойгоор нэгэ дахин борнойлходо болохо.

Манай республикын түрүү колхозууд намарай хара таряанай ургасые дээшэлүүлхын түлөө бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэнэ. Жэшээлхэдэ, 1950 ондо Кабанскын аймаг намарайнгаа хара таряанай бүхы талмай дээрэ саhа, 120 га газарта hайрамай уhа тогтооhон байна. Мүн бүхы талмайдаа эртэ хабарай борнойлго хэhэн, 542 га газарта минеральна ба 37 га газарта нютагай үтэгжүүлгэ оруулhан байха юм. Бүхы талмай дээрэhээ буртаг үбhыень түүhэн, 350 га газарта нэмэлтэ үрэжүүлгэ хэhэн байгаа.

Агротехникые зүбөөр хэрэглэжэ шадабал, намарай хара таряанай ехэ ургаса хуряагдаха байна. Кабанскын аймагай колхозууд сагай уларилай муу байбашье, 1950 ондо өөhэдыгөө үрhэ хүрэнгөөр дүүрэн хангажа шадаа.

Посольско сельсоведэй «Красноармеец» колхозой Сергей Васильевич Аверинэй хүтэлбэрилдэг таряанажалай бригада агротехникые зүбөөр хэрэглэжэ, 33 гектар газарhаа га бүриин 13 центнер намарай хара таряанай ургаса абаа. Нүхэр Аверин августын 25-hаа сентябриин 5 болотор сэбэр пар дээрэ тарилга хэhэн байна. Үбэлынь бүхы талмай дээрээ саhа тогтоогоо.

Бурят-Монголой республикын колхозууд энэ жэлдэ бүхы культурануудай үндэр ургаса хуряахаар зоригжонхой. Ургасын түлөө тэмсэл хадаа намарай хара таряанай харууhалгые эрхим hайнаар эмхидхэлгээр эхилэгдэхэ байна.

В. Дерюгина, агроном.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. Телефоны редакции: редактора — 23, заместителя редактора — 7-85, отв. секретаря — 3-23. Отделов: партийной жизни, культуры и быта — 4-52, сельскохозяйственного и промышленности — 6-84, мест. информации и писем — 6-84. Для междугородных переговоров — 16.

Н-03571. Типография Управления полиграфической промышленности, издательств и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000.